

Lidija Dimkowska

Spomin

Moj spomin je vojaška pašteta v konzervi
z neomejenim rokom trajanja. Vračam se v kraje, po katerih
sem stopala samo z enim jezikom v ustih,
in domorodcem stepam rumenjake za dober glas,
v snegu iz beljakov, kot da bi se šalil, leži razpet Jezus,
za francoski poljub potrebuješ dva jezika,
zdaj, ko jih imam kar nekaj, nisem več ženska, ampak zmaj.
Tudi jaz se, tako kot sveti Jurij,
nikoli nisem naučila dajati umetnega dihanja,
moj nos je že dolga leta zamašen,
tudi sama diham skozi tuje nosnice, za to plačuje svet.
Aha, tu nekaj smrdi, tu nekaj smrdi!
za menoj kričijo padli angelčki,
ki zbirajo star papir in plastiko,
najraje jih imam, kadar svoje posteljice odnesejo na hodnik,
da bi jih prezračili od DNK-ja,
takrat se z A.-jem zlekneva nanje, vsak na eno stran,
in se nama v natančno zamišljenem ljubezenskem objemu
odkrušijo vsi porcelanski zobje,
ustno nebo se pretvori v izbuljene oči,
pred njimi si jeziki v temi podstavljajo noge,
godrnjajo, cvilijo in tožijo, a naju ni strah in nama ni žal.
Spomin je črna skrinjica strmoglavljenega vojaškega letala
z neomejenim rokom skrivnosti.
Vračam se v kraje, kamor sem stopila samo z eno krvjo pod kožo,
domorodcem prečrtujem plodne dneve na koledarju z godovi in žeganji,
udomačene živali hrepenijo po divjih, divje po udomačenih.
Kot judovski par v dnevih posta in mesečnih ciklih,
tudi jaz in Bog že leta spiva v razdvojenih posteljah.

(Prevedel Aleš Mustar)

Lidija Dimkowska

Zgodovina

Mrtvi ljudje v živih letih,
živi ljudje v mrtvih letih.

Mrtvi narodi v živih desetletjih,
živi narodi v mrtvih desetletjih.

Mrtva človeštva v živih stoletjih,
živa človeštva v mrtvih stoletjih.

Vsak čas ima nezaželene zgodovine,
vsaka zgodovina – nezaželene čase.

Med vsebino, povzetkom in ključnimi besedami,
je zgodovina prispevek o življenju in smrti.

Po konferenci ga bodo skrbno objavili v zborniku,
ki ga nikoli nihče ne bo prebral.

(Prevedel **Aleš Mustar**)

Lidija Dimkowska

***Kakšno distanco do jezika ima avtor,
ki (ne) ustvarja v svojem maternem jeziku?***

Pišem v svojem maternem jeziku, toda ne tam, kjer se jezik govori, ampak v tujini oz. novi domovini. Tako kot jaz, tudi moj materni jezik je tujec, (črno na belem) imam tudi državljanstvo nove domovine, za razliko od mojega maternega jezika, ki ima le moje osebno državljanstvo. Govorim tudi v ne-maternem jeziku nove domovine, moj jezik v novi domovini govori le v meni ter iz mene in z mano. Če bi ga rada slišala, ga moram sama izgovarjati in govoriti – v pisavi, v knjigah, na spletu, na Vibru ali s hčerko v Ljubljani. Moj materni jezik se s časom spreminja, tako kot vsak drug jezik, sama pa tisoč kilometrov stran od izvora njegove stabilnosti in spreminjanja, kot vem in znam, lovim njegove zvoke, nove besede, dodatna pravopisna pravila, spremenjene jezikovne obrazce, modernizacijo jezika – tako z resničnimi pristopi kot tudi z življenjskimi, lingvističnimi, literarnimi triki. Moj materni jezik je v novi domovini kot vodnjak, ki grozi, da bo usahnil. Globoko se moram skloniti vanj, da bi zajela vodo. Včasih padem tudi na dno kjer posrkam zadnje kapljice njegovega življenja. Ko pa sem v njegovem izviru, se vržem vanj z vsem bitjem in goltam in požiram njegove valove in slapove. Moj materni jezik je hiša mojega bitja, vanj vstopam, kakor se mi zahoče in kakor se počutim, brez bontona, preišljevanja ali pripravljenosti. Pred drugimi jeziki globoko zajamem sapo, si poravnam oblačila, popravim lase in pozvonim ali potrkam. Če mi odprejo, vstopim. V maternem jeziku vstopam kadarkoli, bodisi s ključem, ki mi visi okrog vratu duše ali brez: naravnost skozi votlinico ključavnice. Vrata lahko tudi razbijem, pa nič ne bo narobe, saj so moja. Moj materni jezik je moja last, moje imetje, moj dom: lahko v njem in z njim počnem, kar hočem. Če samo pomislim, da bi se morala tudi z maternim jezikom prej pripravljati za obisk, naj je napovedan ali ne, za vstop ali za pisavo, bi me popadel strah, negotovost, nepripravljenost, celo odpor. Obisk bi odpovedala, zbežala izpred vrat, odvrгла beležko brez enega samega napisanega stavka. Sama sebi bi se odtujila, kaj šele pisavi. Razdalja med mano in jezikom bi bila za moje bitje usodna. Moj materni jezik lahko počne z mano, kar hoče, enako kot jaz počnem z njim, ko pišem, ne vem, ali sem jaz tista, ki jezik peljem v določeno smer ali jezik mene. Oblikujem jezik, ki me oblikuje. Če se odpovem mojemu maternemu jeziku, se bom odpovedala otroštvu, mladosti, babici Vetki, bolnemu jagenjčku, ki sem ga hranila z mlekom v steklenički in mu potihoma pela pesmice, kozi Packi, ki me je brcnila in sem jo užaljeno okregala v vzhodnem narečju, učiteljici Slobodanki, ki je odkrila moje pesnjenje, Blažuju Koneskemu, ki sem ga srečala le enkrat v življenju, a je v njem ostal za vedno, Oliveri Nikolovi, ki je postala moja literarna mati, takoj ko je napisala Zokija Pokija, s katerim

sem zrasla, in njegova najboljša prijateljica je bila tudi Lidija, svoji prvi ljubezni, vsem, ki so se rodili, živeli in umrli v moji zavesti, vsej literaturi in kulturi, ki me je oblikovala, Bogu, s katerim govorim le v maternem jeziku, vsem in vsemu. Razdalja med mano in mano bi postala tako velika, da mi noben jezik na svetu, ne bi pomagal da jo premostim. Ker pišem v maternem jeziku, do jezika nimam distance. Je to dobro ali slabo? Literatura najbrž bolj ve od literatov.

Danes je primerov, kot sem sama, veliko. Veliko pa je tudi primerov avtorjev in avtoric, ki ne ustvarjajo v svojem maternem jeziku. Ne-matni jezik nekaterim daje prepotrebno distanco do vseh in do vsega, da bi lahko pisali v vsej svoji svobodi in pristnosti. Nekaterim ne-matni jezik daje novo življenje – postati spet otrok, učiti se novih besed, odkrivati svet na novo, s tem pa tudi njihova literatura postaja sveža, iskriva, vitalna, kot v času naivnosti in navdušenosti nad svetom. Nekaterim ne-matni jezik daje občutek vstajenja od mrtvih, novega rojstva, novega začetka. Nekaterim ne-matni jezik ponuja objektivnost, nevtralnost, ptičjo perspektivo, nekaterim celo pregnanstvo, zaščito, tudi politično. Občudujem ljudi, ki so zmožni začeti znova, vstati od živih, ne le od mrtvih, se (pre)roditi v drugem jeziku. Jaz za zdaj lahko ustvarjam le v maternem jeziku. Distanca med mano in njim je še vedno tako majhna, da najine zveze ne ogroža.